

Η ΥΨΗΛΗ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΑΝ ΔΟΜΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΕΡΓΟΥΣ.

ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ Ο.Α.Ε.Δ.

Γιάννης Τσαμουργκέλης, Διδάκτορας Πανεπιστημίου Οξφόρδης

Οι εκρηκτικές διαστάσεις της ανεργίας στη χώρα μας την τελευταία περίοδο που διανύουμε, όσο και το περιορισμένο ουσιαστικό ενδιαφέρον που επιδεικνύεται από τους αρμόδιους φορείς (συμπολιτευόμενους και μη), επιβάλλει την επικέντρωση της εισήγησής μας σε δύο υποενότητες του γενικού θέματος Απασχόληση, Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Πολιτική. Οι υποενότητες αυτές αναφέρονται:

α) στη μελέτη των αιτιών και στη σκιαγράφηση των χαρακτηριστικών της ανεργίας
β) στην αποτίμηση του ρόλου των ισχυουσών πολιτικών μέριμνας για τους ανέργους στην τελική συμπεριφορά της ανεργίας.

Στη χώρα μας, σε αντίθεση με τις άλλες χώρες μέλη του ΟΟΣΑ και της ΕΟΚ, ζητήματα ανεργίας και απασχόλησης δεν έχουν τύχει επισταμένης μελέτης. Οι αιτίες γι' αυτό το γεγονός μπορούν να επισημανθούν α) στις συγκριτικά περιορισμένες διαστάσεις του φαινομένου ιδιαίτερα μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 80, β) στη μονοπώληση του ενδιαφέροντος σε θέματα πολιτικής επικαιρότητας, π.χ. ελλείμματα δημοσίου, όπου οι αναφορές για την ανεργία προκύπτουν δευτερευόντως, γ) σε ένα γενικό (αλλά και μη ομολογούμενο), εφησυχασμό που προκαλείται από την άποψη ότι η ανεργία στην Ελλάδα, ακόμα και αν φθάνει σε υψηλά επίπεδα, δεν παίρνει εκρηκτικές κοινωνικές διαστάσεις εξαιτίας της δυνατότητας των επίσημα ανέργων να απολαμβάνουν εισοδημάτων μέσω της παραιοκονομίας.

Ωστόσο αυτή η παραγνώριση της ανεργίας δεν μπορεί παρά να αποτελεί πλέον θύμηση του παρελθόντος. Και αυτό γιατί η ανεργία στην Ελλάδα είναι πλέον ένα δομικό φαινόμενο με μεγάλες διαστάσεις και ιδιαίτερες δυναμικές που συντείνουν στην εμμονή της.

Στα όσα ακολουθούν θα προσπαθήσω στο πρώτο μέρος να περιγράψω τις γεννεσιουργές αιτίες της ανεργίας στη χώρα μας κυρίως μέσω της μελέτης της σχέσης μεταξύ του ποσοστού των κενών θέσεων εργασίας (ΚΘΕ) και αυτού των ανέργων. Όπως θα δούμε αναλυτικότερα στη συνέχεια, η σχέση αυτή, στη διαχρονική της συμπεριφορά, αποτυπώνει τις βασικές συνιστώσες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ανεργίας, αποκαλύπτοντας έτσι ότι η υψηλή ανεργία αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό της Ελληνικής οικονομίας. Στο δεύτερο μέρος θα ασχοληθώ με το ρόλο των κρατικών πολιτικών μέριμνας για τους ανέργους στη διαμόρφωση της τελικής συμπεριφοράς της ανεργίας. Ιδιαίτερα για την Ελλάδα η εμπειρική μελέτη δείχνει ότι από το σύνολο των εφαρμοσμένων κρατικών πολιτικών μέριμνας για τους ανέργους μόνο η πολιτική παροχής υπηρεσιών πληροφόρησης στους ανέργους για εξεύρεση εργασίας επηρεάζει στατιστικά σημαντικά την ανεργία, συμβάλλοντας στη μείωσή της. Τέλος, ολοκληρώνοντας την εισήγησή μας και στη βάση των συμπερασμάτων της έρευνάς μας θα αναπτύξουμε προτάσεις πολιτικής, ιδιαίτερα όσον αφορά την κοινωνική μέριμνα για τους ανέργους και τη λειτουργία της αγοράς εργασίας, που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν

(έστω μερικά) το διογκούμενο και κρίσιμο φαινόμενο της μείωσης της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού.

1. Η Σχέση των Ποσοστών Ανεργίας και ΚΘΕ. Η Περίπτωση της Ελλάδας

Όπως έχουμε αναφέρει, η ανεργία στη χώρα μας χαρακτηρίζεται τόσο από τις μεγάλες διαστάσεις της όσο και από την εμμονή της. Τα χαρακτηριστικά αυτά αποδεικνύονται το μιν πρώτο από τις ίδιες τις ανακοινώσεις του Υπουργείου Εργασίας για ποσοστό ανεργίας (ρεκόρ για τα μεταπολιτευτικά χρόνια) 8% για το τετράμηνο Ιανουαρίου- Απριλίου. Εάν δε λάβουμε υπόψη μας ότι οι ανακοινώσεις αυτές στηρίζονται στις εκτιμήσεις του ΟΑΕΔ, που παρουσιάζουν πάντα μια συντηρητική απόκλιση από τις αντίστοιχες της ΕΣΥΕ (καθώς ο ΟΑΕΔ καλύπτει μόνο τους εργαζομένους που παρέχουν εξαρτημένη εργασία και είναι εγγεγραμμένοι ως εκ τούτου στο ΙΚΑ), θα μπορούσαμε να δεχτούμε ότι η ανεργία στη χώρα μας ξεπερνά πλέον το επίπεδο του 10%. Όσο δε αφορά την εμμονή του φαινομένου, αυτή καταδειχεται από το γεγονός ότι το ποσοστό της ανεργίας μετά το 1977 έχει ακολουθήσει μια σταθερά ανοδική πορεία που ανακόπτεται μόνο το 1988, οπότε και παρουσιάζει μείωση της τάξης του 0.4%.

Ας περάσουμε όμως στη μελέτη της σχέσης μεταξύ των ποσοστών ανεργίας και ΚΘΕ σε μια προσπάθεια σκιαγράφησης των αιτίων που συντέιναν στη διαμόρφωση της ανεργίας στη χώρα μας.

Σε κάθε στιγμή ο αριθμός των ανέργων και των ΚΘΕ που καταγράφονται στην οικονομία είναι το αποτέλεσμα της διαπλοκής δύο σχέσεων που αποτυπώνονται από τις καμπύλες στο διάγραμμα 1, όπου στον κάθετο άξονα έχουμε το ποσοστό των ΚΘΕ στο σύνολο της απασχόλησης (V) και στον οριζόντιο το ποσοστό των ανέργων (U).

Η πρώτη καμπύλη ονομάζεται καμπύλη UV ή Beveridge (από το όνομα του επινοητή της). Οι συνηθισμένες αλλαγές δουλειάς, οι παραιτήσεις και οι απολύσεις δημιουργούν μια συνεχή ροή εργαζομένων προς την ανεργία. Την ίδια στιγμή τα διάφορα κριτήρια για την κάλυψη μιας θέσης που τίθενται από τις επιχειρήσεις, καθιστούν απίθανο όλοι οι άνεργοι να προσληφθούν αμέσως σε κάποια νέα δουλειά, ακόμα και εάν υπάρχει υπερβάλλουσα ζήτηση εργασίας. Το αποτέλεσμα είναι ότι άνεργοι και ΚΘΕ συνυπάρχουν συνεχώς σε μια διαδικασία αναζήτησης με στόχο την αντιστοίχιση και τελικά την πρόσληψη. Η καμπύλη UV ουσιαστικά απεικονίζει τους συνδυασμούς ανεργίας και ΚΘΕ που προκύπτουν σαν αποτέλεσμα των δομικών συνθηκών που επικρατούν στην αγορά εργασίας, όπως είναι η γεωγραφική, κλαδική ανισοκατανομή ανέργων και ΚΘΕ, η αναντιστοιχία των προσόντων των ανέργων με τα προσόντα που απαιτούνται για την πλήρωση των ΚΘΕ, είτε ακόμα η ένταση με την οποία οι άνεργοι αναζητούν απασχόληση και αντίστοιχα ο εκλεκτικισμός των εργοδοτών για την υλοποίηση μιας πρόσληψης. Οι δομικές αυτές συνθήκες που επηρεάζουν την ελαστικότητα με την οποία η αγορά εργασίας οδηγεί στην αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ, σε τελευταία ανάλυση καθορίζουν το ποσοστό των ΚΘΕ που παραμένει στην οικονομία με δεδομένο το επίπεδο της ανεργίας.

Όπως είναι φυσικό, ένα υψηλό ποσοστό ΚΘΕ εξυπακούει χαμηλό ποσοστό ανεργίας. Αυτό ισχύει καθώς ο μεγάλος αριθμός ΚΘΕ αυξάνει την πιθανότητα των ανέργων να θρουν εργασία. Το γεγονός αυτό καταδειχίνει ότι η καμπύλη UV στο διάγραμμά μας θάχει αρνητική κλίση. Σημεία επί της καμπύλης συνιστούν συνδυασμούς ΚΘΕ και ανεργίας με δεδομένη τη δεύτερη. Σε σημεία επάνω από την καμπύλη οι πλεονάζουσες ΚΘΕ θα αυξάνουν τις πιθανότητες πρόσληψης των ανέργων και άρα η ανεργία θα βαίνει μειούμενη. Αντίστροφα, στα σημεία κάτω από την καμπύλη η ανεργία θα βαίνει αυξανούσα. Δυνάμεις που

δυσχεραίνουν τις δυνατότητες αντιστοίχισης ανέργων και ΚΘΕ, ή με άλλα λόγια δυνάμεις που μειώνουν το ρυθμό εξόδου από την ανεργία σε σχέση με το ρυθμό εισόδου σε αυτήν, μετακινούν την καμπύλη προς τα δεξιά.

Η δεύτερη καμπύλη VS αποτυπώνει την προσφορά ΚΘΕ για δεδομένα επιπεδα αμοιβών. Η δημιουργία μιας ΘΕ εξαρτάται θετικά από τα προσδοκώμενα κέρδη που θα επιφέρει η κάλυψη της αφού αφαιρέσουμε α) τα έξοδα της κάλυψής της (πχ διαφήμιση, διαδικασία επιλογής κλπ) και β) τα έξοδα της λειτουργίας της, δηλαδή την εργατική αμοιβή και το κόστος εκπαίδευσης των εργαζομένων, των πρώτων υλών και του κεφαλαίου που είναι αναγκαία για τη λειτουργία της. Όπως είναι γνωστό η ανεργία περιορίζει τις μισθολογικές διεκδικήσεις των εργαζομένων ενώ ταυτόχρονα διευκολύνει τη διαδικασία των προσλήψεων μειώνοντας το κόστος τους λόγω της υπερβάλλουσας προσφοράς εργασίας. Έτσι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας, αυξάνοντας τα αναμενόμενα κέρδη από τη δημιουργία και κάλυψη μιας ΘΕ, επιφέρει την άνοδο του αριθμού των ΚΘΕ με δεδομένες πάντοτε τις εργατικές αμοιβές. Άρα η καμπύλη VS στο διάγραμμα 1 θα έχει θετική κλίση. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η καμπύλη VS αποτυπώνει δυνάμεις που σχετίζονται τόσο με την προσφορά όσο και με τη ζήτηση εργασίας. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό εάν σκεφθούμε για παράδειγμα ότι η θέση της επηρεάζεται και από τη διαπραγματευτική δύναμη των εργαζομένων και από αυτή των επιχειρήσεων.

Η καμπύλη προσφοράς ΚΘΕ μετατίθεται προς τα κάτω και δεξιά οποτεδήποτε δυσχεραίνεται η θέση των επιχειρήσεων και μειώνονται τα αναμενόμενα κέρδη από τη δημιουργία και κάλυψη ΘΕ, όπως π.χ. στην περίπτωση που σημειώνεται μια απότομη άνοδος της δύναμης των συνδικάτων ή όταν έχουμε ένα αρνητικό σοκ στη ζήτηση.

Το σημείο τομής των δύο καμπυλών προσδιορίζει τα ποσοστά ανεργίας και ΚΘΕ που ισορροπεί κάθε φορά η οικονομία.

Ας δούμε τώρα τις πορείες που θα ακολουθήσουν τα σημεία ισορροπίας σαν αποτέλεσμα της επενέργειας διαφόρων οικονομικών δυνάμεων.

Στην περίπτωση όπου παρουσιάζεται ένα αρνητικό σοκ στις δομικές συνθήκες στην αγορά εργασίας που δυσχεραίνει την αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ, τότε η πορεία των σημείων ισορροπίας και άρα της σχέσης ποσοστού ανεργίας και ΚΘΕ θα είναι από το Α στο C. Και αυτό γιατί η δυσμενής αλλαγή στις δομικές συνθήκες θα μεταθέσει την καμπύλη UV στα δεξιά, στη θέση UV αφήνοντας αμετάβλητη την καμπύλη VS. Η αποκατάσταση των συνεπειών από το αρνητικό αυτό σοκ θα επισημανθεί από την πορεία C A.

Στη περίπτωση ενός αρνητικού συνολικού σοκ στην οικονομία που δυσχεραίνει την προσφορά ΘΕ (π.χ. μια πετρελαϊκή κρίση), όπου μετατίθεται η καμπύλη VS προς τα κάτω και δεξιά στη θέση VS' η πορεία της σχέσης ποσοστού ανεργίας και ΚΘΕ θα είναι από το Α στο B. Το γεγονός ότι η πορεία θα βρεθεί κάτω από την καμπύλη UV οφείλεται στο ότι ένα αρνητικό σοκ έχει σαν άμεσο αντίκτυπο τον περιορισμό της ήδη υπάρχουσας απασχόλησης μέσω των διογκούμενων απολύσεων, κάτι που συνεπάγεται με τη σειρά του ότι η αύξηση της ανεργίας θάναί τελικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη μείωση του ποσοστού των ΚΘΕ. Η απάλειψη του αρνητικού σοκ στην περίπτωση αυτή θα καταγραφεί από τη μετάθεση του σημείου ισορροπίας από το B στο A. Άρα η εμπειρία ενός συνολικού αρνητικού σοκ στην οικονομία αποτυπώνεται στο διάγραμμά μας από το δακτύλιο A B A.

Στην περίπτωση του φαινομένου της υστέρησης της ανεργίας, δηλαδή στην περίπτωση όπου το αρνητικό σοκ που μειώνει την προσφορά ΚΘΕ, δυσχεραίνει στη συνέχεια την ελαστικότητα αντιστοίχισης ανέργων και ΚΘΕ με αποτέλεσμα την εμμονή της ανεργίας στα επίπεδα που προήλθαν καταρχήν από το αρνητικό σοκ, τότε η πορεία ισορροπίας θα είναι

- είτε ο ανοικτός δακτύλιος Α Β C, εάν οι δυσμενείς αλλαγές των δομικών συνθηκών μετά το αρνητικό σοκ μονιμοποιηθούν - είτε ο ανοικτός δακτύλιος Α Β D εάν οι αλλαγές στην οικονομία που προέρχονται από το αρνητικό σοκ μονιμοποιηθούν.

Από τα όσα αναφέραμε γίνεται σαφές ότι από τη διαγραμματική παρουσίαση και μόνο της σχέσης των ποσοστών ανεργίας και ΚΘΕ είναι δυνατό να κατανοήσουμε σε γενικές γραμμές τις δυνάμεις και τα οικονομικά συμβάντα που επηρέασαν τελικά την πορεία της ανεργίας στη χώρα μας. Ωστόσο η γενικότητα της μεθόδου και η περιορισμένη δυνατότητα διάκρισης των περιπτώσεων της υστέρησης καθιστά αναγκαίο να υπογραμμίσουμε ότι η μέθοδος της διαγραμματικής μελέτης είναι ικανή να προτείνει και όχι να αποδείξει τη λειτουργία κάποιων δυνάμεων. Η απόδειξη (όσο είναι αυτή δυνατή), μπορεί να προέλθει μόνο από τη συγκρότηση και εμπειρική εκτίμηση δομικών εξισώσεων που περιγράφουν τη λειτουργία της αγοράς εργασίας στη διαπλοκή της με τις άλλες αγορές, όπως γίνεται για παράδειγμα στα άρθρα των καθηγητών Layard και Nickell όπου μελετούν την απασχόληση στη Μεγάλη Βρετανία. Πάντως η μέθοδος που χρησιμοποιούμε εδώ μπορεί να θεωρηθεί συμπληρωματική αυτής των δομικών εξισώσεων.

Ας προχωρήσουμε τώρα στη μελέτη της σχέσης μεταξύ των ποσοστών ανεργίας και ΚΘΕ στην Ελλάδα. Για λόγους συντομίας θα περάσουμε στην περιγραφή της σχέσης αυτής δίχως να σχολιάσουμε την πορεία των ποσοστών ανεργίας και ΚΘΕ ανεξάρτητα, που παρατίθενται στο διάγραμμα 2. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούμε προέρχονται από τα ετήσια στατιστικά δελτία του ΟΑΕΔ. Τα στοιχεία αυτά και ιδιαίτερα όσον αφορά τον αριθμό των ΚΘΕ δεν είναι απόλυτα φερέγγυας αντιπροσωπευτικότητας. Και αυτό γιατί ο αριθμός των ΚΘΕ συγκεντρώνεται στη βάση της οικειοθελούς δήλωσής τους από τις επιχειρήσεις και μετά το 1982 και από έρευνες υπαλλήλων του οργανισμού (εκτεταμένα σχόλια γύρω από αυτό το θέμα παρέχει ο καθηγητής Καραντινός στην εργασία του "Αγορά Εργασίας και Πλήρωση Κενών Θέσεων από τα Γραφεία Εργασίας του ΟΑΕΔ"). Ετσι δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι δημοσιευόμενες ΚΘΕ εκφράζουν το σύνολο των ΚΘ που παρουσιάζονται στον οικονομικό χώρο που καλύπτει ο ΟΑΕΔ. Ωστόσο η χρησιμοποίησή τους στηρίζεται στην ελπίδα ότι οι διακυμάνσεις των καταγεγραμμένων ΚΘΕ είναι αντιπροσωπευτικές αυτών του συνόλου. Πάντως από ότι θα δούμε και παρακάτω η συμπεριφορά των δημοσιευμένων χρονοσειρών δεν έρχεται σε αντίθεση με αυτή που θα αναμενόταν στη βάση των διαφόρων γεγονότων που συνέβησαν στην Ελληνική οικονομία.

Ας επανέλθουμε όμως στη μελέτη της σχέσης των ποσοστών ανεργίας και ΚΘΕ. Από το διάγραμμα 3 είναι εύκολο να διακρίνουμε 4 φάσεις στην πορεία της.

1η) 1973-77. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου η καμπύλη ακολουθεί την πορεία Α Β Α με την κυκλική μορφή που έχουμε περιγράψει. Το γεγονός αυτό επισημαίνει ότι η οικονομία διήλθε το σοκ της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης που μετέθεσε την καμπύλη προσφοράς ΘΕ προς τα δεξιά, επανερχόμενη όμως σε σημείο ισορροπίας με πολύ μικρότερο αριθμό ΚΘΕ. Με άλλα λόγια η καμπύλη προσφοράς ΘΕ μετά την ανάκαμψη της οικονομίας δεν κατόρθωσε να επανέλθει στην πρότερή της θέση. Αιτία γι' αυτό προβάλλει η φυσιολογική εκτίναξη των εργατικών αμοιβών μετά το τέλος της επτάχρονης χούντας και η παράγωση αύξησης του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις.

2η) 1978-81. Στη διάρκεια της δεύτερης αυτής φάσης που σηματοδοτείται κυρίως από τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση του 79-80 η οικονομία διήλθε το αρνητικό αυτό σοκ που μετέθεσε την καμπύλη προσφοράς ΘΕ περαιτέρω προς τα δεξιά. Ωστόσο από ότι φαίνεται στο διάγραμμα η οικονομία δεν κατόρθωσε να ανακάμψει από το σοκ αυτό. Ετσι στο διάστημα 80-81, παρά τη σχετική αύξηση των ΚΘΕ, λόγω της περιορισμένης αύξησης της ζήτησης,

επιδεινώνεται η ανεργία, κάτι που επισημαίνεται από την μετάθεση της καμπύλης UV προς τα δεξιά.

3η) 1982-86. Η φάση αυτή φαίνεται να υλοποιεί τα θεωρητικά επιχειρήματα της υστέρησης. Καταρχήν, στο διάστημα 82-83, η αγορά διήλθε την εμπειρία της μεγάλης αύξησης των αμοιβών που μείωσε τον αριθμό των ΚΘΕ μεταθέτοντας την καμπύλη προσφοράς ΘΕ προς τα δεξιά. Στην περίοδο 84-86 οι συνθήκες που προσδιορίζουν την ελαστικότητα της σχέσης μεταξύ ΚΘΕ και ανεργίας επιδεινώνονται μεταθέτοντας την καμπύλη UV προς τα δεξιά. Έτσι τα αρνητικά αποτελέσματα του σοκ 82-83 εμμένουν παρά τη μείωση του κόστους εργασίας και την καλύτερευση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας που συνέβαλαν στην αύξηση των προσφερόμενων ΘΕ στο διάστημα αυτό.

4η) 1987-88. Η τελευταία αυτή φάση (που ουσιαστικά δεν ξέρουμε πώς ολοκληρώνεται), εμπεριέχει το αρνητικό σοκ ζήτησης όπου κορυφώνονται τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του σταθεροποιητικού προγράμματος. Το σοκ αυτό καταγράφεται μέσα από τη μείωση του αριθμού των ΚΘΕ και την παράλληλη αύξηση της ανεργίας. Ωστόσο το 88 παρουσιάζεται μια τάση ανάκαμψης, η οποία όπως φαίνεται από τα ενδεικτικά στοιχεία που υπάρχουν για το 1989 ανακόπτεται καθώς στο χρόνο αυτό παρατηρείται μια παράλληλη αύξηση τόσο της ανεργίας όσο και των ΚΘΕ. Η παράλληλη αυτή αύξηση υποδηλώνει τη διογκούμενη αδυναμία της αγοράς εργασίας να επιτυγχάνει την αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ.

Ποιά είναι λοιπόν τα συμπεράσματά μας από τη σύγκριση του ποσοστού των ΚΘΕ και της ανεργίας στο διάστημα που μελετάμε;

1ο) Μέχρι το 1983 η αγορά εργασίας υπόκειται στους επηρεασμούς κυρίως των μηχανισμών της προσφοράς και της ζήτησης, όπως αποτυπώνεται από τη μετάθεση των σημείων ισορροπίας ανάλογα με τη μετάθεση της καμπύλης προσφοράς ΘΕ.

2ο) Από το 1984 και εντεύθεν εντείνεται ο επηρεασμός από δομικές αδυναμίες που δεν επιτρέπουν την αντιστοίχιση ΚΘΕ και ανέργων με αποτέλεσμα τη μείωση των πιθανοτήτων εξόδου από την ανεργία και τη συσσώρευση ανέργων. Το γεγονός αυτό επισημαίνεται εξάλλου από τη μεγάλη άνοδο του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων στο διάστημα αυτό - δηλαδή των ανέργων που βρίσκονται εκτός εργασίας περισσότερο από 12 μήνες - όπως φαίνεται στο διάγραμμα 4.

Άμεση συνέπεια αυτής της εξέλιξης μετά το 1984 είναι ότι οποιοδήποτε αρνητικό σοκ που οδηγεί στην αύξηση της ανεργίας επιτείνει το πρόβλημα στη συνέχεια ακόμα και εάν αναιρεθούν οι αιτίες που προξένησαν το αρνητικό αυτό σοκ, όπως π.χ. την περίοδο 87-88. Το φαινόμενο αυτό καταδειχνει ότι η ανεργία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από υστέρηση.

Στη βάση αυτού του συμπεράσματος μπορούμε εύκολα να συναγάγουμε ότι η σημερινή εκτίναξη της ανεργίας που προκύπτει σαν το αποτέλεσμα της αντιπληθωριστικής, σταθεροποιητικής πολιτικής και η περαιτέρω επιδεινώση της από την εφαρμογή των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης, δεν πρόκειται να είναι ένα παροδικό φαινόμενο. Η εγγενής αδυναμία των δομικών συνθηκών στην αγορά εργασίας είναι σίγουρο ότι θα οδηγήσουν την Ελληνική οικονομία ακόμα και μετά την ανάκαμψη σε σημεία ισορροπίας όπου τα ποσοστά ανεργίας θα είναι ιδιαίτερα υψηλά ανεξάρτητα από το ύψος του πληθωρισμού. Με άλλα λόγια το κόστος της υπέρβασης της σημερινής οικονομικής κρίσης θα είναι -αν μη τι άλλο- η μονιμοποίηση σημαντικού ποσοστού ανέργων. Κάτι που με τη σειρά του αποκαλύπτει ότι η υψηλή ανεργία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται πλέον σαν δομικό και όχι σαν παροδικό χαρακτηριστικό της Ελληνικής οικονομίας.

2. Ο Ρόλος των Κρατικών Πολιτικών Μέριμνας για τους Ανέργους στην Ανεργία. Ένα Εμπειρικό Υπόδειγμα.

Ας προχωρήσουμε τώρα στην εξέταση του ρόλου των κρατικών πολιτικών μέριμνας για τους ανέργους στην αντιμετώπιση της ανεργίας.

Οι κρατικές πολιτικές μέριμνας για τους ανέργους (ΚΠΜΑ) διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

α) σε αυτές που στοχεύουν στη διατήρηση ενός ελάχιστου βιοτικού επιπέδου των ανέργων για όσο καιρό αυτοί βρίσκονται εκτός εργασίας, δηλαδή στις πολιτικές επιδότησης των ανέργων

β) σε αυτές που αποβλέπουν στη βελτίωση των πιθανοτήτων επαναπρόσληψης των ανέργων. Τέτοιες πολιτικές υλοποιούνται 1) με την ανάπτυξη υπηρεσιών για την πληροφόρηση των ανέργων για τις υπάρχουσες ΚΘΕ, ή αντίστοιχα για την πληροφόρηση των επιχειρήσεων για τα προσόντα των διαθέσιμων ανέργων, 2) με τα προγράμματα εκπαίδευσης-μετεκπαίδευσης των ανέργων, 3) με τα προγράμματα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την δημιουργία ΘΕ υπό τον όρο της κάλυψής τους από ανέργους και τα αντίστοιχα προγράμματα επιχορήγησης ανέργων για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων.

Πολιτικές της δεύτερης κατηγορίας συνήθως στοχεύουν στην επαναπρόσληψη των επι μακρόν ανέργων και ουσιαστικά διευκολύνουν την αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ με δεδομένο τον αριθμό των δευτέρων. Ετσι αντίκτυπος αυτών των πολιτικών είναι η μετάθεση προς τα αριστερά της καμπύλης UV. Ωστόσο, είναι πιθανό τέτοιου είδους πολιτικές να αλλάζουν και την ίδια την κλίση της καμπύλης UV. Αυτό γίνεται δυνατό όταν επηρεασθεί όχι μόνο ο απόλυτος αριθμός προσληφθέντων ανέργων και καλυφθεισών θέσεων εργασίας, αλλά και η σχέση μεταξύ ανεργίας και ΚΘΕ, όπως π.χ. στην περίπτωση όπου η επιδότηση ΘΕ κάποιων επιχειρήσεων ενεργοποιεί την περαιτέρω αύξηση της προσφοράς τους και από άλλες με αποτέλεσμα η τελική αύξηση του ποσοστού των ΚΘΕ να συνδέεται με πολύ μεγαλύτερη μείωση του ποσοστού ανεργίας από αυτό που θα προέκυπτε εάν δεν υπήρχε αυτή η πολλαπλασιαστική λειτουργία του μέτρου. Τέλος, αυτού του είδους οι πολιτικές προσφέρουν τη δυνατότητα της συντόμευσης του χρόνου που χρειάζεται η αγορά εργασίας να ανακάμψει είτε από την περίπτωση επηρεασμού της από ένα αρνητικό σοκ, είτε από την περίπτωση επιδείνωσης των δομικών συνθηκών λειτουργίας της.

Ενω ο ρόλος των ΚΠΜΑ της κατηγορίας αυτής που εξετάσαμε στη διαμόρφωση της ανεργίας είναι σαφής και αδιαμφισβήτητος, δεν συμβαίνει το ίδιο με την περίπτωση των πολιτικών επιδότησης των ανέργων. Το επίδομα ανεργίας, εάν είναι υψηλό σε σχέση με τον ελάχιστο μισθό είναι δυνατό να οδηγεί σε μείωση της έντασης με την οποία οι άνεργοι αναζητούν δουλειά καθώς αυτοί μπορεί να αρκούνται στο βιοτικό επίπεδο που τους εξασφαλίζει. Η αρνητική αυτή συνέπεια επιτείνεται βέβαια αναλογικά με τη χρονική διάρκεια που ένας άνεργος δικαιούται του επιδόματος. Από την άλλη μεριά είναι πιθανό η επιδότηση να αποτελεί κίνητρο προς τον άνεργο να παραμείνει σε επαφή με την αγορά εργασίας, κάτι που τελικά οδηγεί σε αύξηση της έντασης με την οποία αυτός αναζητά απασχόληση. Οι δύο αυτές αντικρουόμενες περιπτώσεις δυσχεραίνουν τη δυνατότητα της τελικής αποτίμησης των συνεπειών των επιδομάτων ανεργίας. Η δυσχέρεια αυτή επιτείνεται εάν αναλογισθούμε ότι είναι δυνατό υψηλά επιδόματα ανεργίας να επαυξάνουν τη διαπραγματευτική δύναμη των συνδικάτων των εργαζομένων. Αυτό συμβαίνει καθώς οι εργαζόμενοι δεν θα διακινδυνεύουν μεγάλη μείωση του βιοτικού τους επιπέδου στην περίπτωση της αποτυχίας της διαπραγμάτευσης και της πιθανής απόλυσής τους. Ετσι η τελική αύξηση των εργατικών αμοιβών που προκύπτει από την αυξημένη δύναμη των συνδικάτων, μειώνει την προσφορά ΘΕ και αυξάνει την ανεργία.

Από την παράθεση των παραπάνω αντικρουόμενων παραγώγων των επιδομάτων ανεργίας γίνεται σαφές ότι είναι απαραίτητη η εμπειρική τεκμηρίωση του ρόλου που το μέτρο αυτό εξασκεί σε τελευταία ανάλυση στο επίπεδο της ανεργίας.

Στην Ελλάδα ο βασικός φορέας που εκφράζει και υλοποιεί την εκάστοτε πολιτική μέριμνας για τους ανέργους είναι ο ΟΑΕΔ. Το γεγονός αυτό από μόνο του υποδηλώνει ότι τα μέτρα αυτά δεν αφορούν το σύνολο των ανέργων μιας και στον ΟΑΕΔ, όπως έχουμε επισημάνει, εγγράφονται μόνο οι εργαζόμενοι που καλύπτονται από το ΙΚΑ.

Μετά τη μεταπολίτευση και μέχρι το 1983 ο ΟΑΕΔ υλοποιεί από τα μέτρα για την αύξηση των δυνατοτήτων πρόσληψης των ανέργων αυτά που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης μέσω των γραφείων εργασίας και αυτά που αφορούν στην επαγγελματική κατάρτιση - μετεκπαίδευση των ανέργων. Από το 1984 και ύστερα εφαρμόζεται και το πρόγραμμα επιδότησης της απασχόλησης, δηλ. η επιδότηση των επιχειρήσεων για την πρόσληψη ανέργων εγγεγραμμένων στον ΟΑΕΔ. Η εφαρμογή αυτής της πολιτικής είναι ταυτοσημή με την αλλαγή της πολιτικής του οργανισμού για τη μείωση της ανεργίας λόγω της αλλαγής του κυβερνώντος κόμματος το 1981.

Από ό,τι βλέπουμε στο διάγραμμα 5, όπου προβάλλεται η πορεία των δαπανών για την υλοποίηση των πολιτικών αυτών σαν ποσοστό του ΑΕΠ, τόσο οι παροχές για τις υπηρεσίες απασχόλησης (βλέπε γραφεία εργασίας του ΟΑΕΔ), όσο και οι παροχές για την επαγγελματική κατάρτιση (καμπύλες SRC και TR αντίστοιχα), παρουσιάζουν μια σχετική σταθερότητα στη διάρκεια του δείγματός μας, κυμαινόμενες γύρω στο 0.05%. Το γεγονός αυτό καταδειχεται και στο διάγραμμα 6 όπου παρουσιάζονται οι παροχές αυτές ανά άνεργο, καθώς η σταθερότητά τους ουσιαστικά μεταβάλλει την πορεία των αντίστοιχων καμπυλών -TR/U, SRC/U- σε μια αντίστροφη απεικόνιση του αριθμού των ανέργων.

Αντίθετα, οι δαπάνες για την επιδότηση των επιχειρήσεων για την απασχόληση εγγεγραμμένων ανέργων παρουσιάζονται αυξανόμενες και σαν ποσοστό στο ΑΕΠ -καμπύλη ES στο διάγραμμα 5- και σαν δαπάνες ανά άνεργο -καμπύλη ES/U στο διάγραμμα 6. Σημειωτέον ότι οι τοποθετήσεις ανέργων που επιτεύχθηκαν στη βάση αυτών των προγραμμάτων στο διάστημα 84-88 κινήθηκαν γύρω στο 3.8% του συνόλου των τοποθετήσεων.

Τα στοιχεία των δαπανών προέρχονται από τους ετήσιους οικονομικούς απολογισμούς του ΟΑΕΔ με εξαίρεση αυτά για την δημιουργία νέων ΘΕ που βρίσκονται στα ετήσια στατιστικά δελτία του οργανισμού.

Περνώντας στο ημερήσιο επίδομα ανεργίας σαν ποσοστό στο ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη, όπως βλέπουμε στο διάγραμμα 7, αυτό παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις γύρω από ένα Μ.Ο. 65% μέχρι το 1981. Η αύξηση των εργατικών αμοιβών στο διάστημα 82-85 συνέτεινε στη μείωση του ποσοστού στα χρόνια αυτά. Το 1986 το ποσοστό αυτό αγγίζει το μέγιστο φθάνοντας το 70% για να μειωθεί στα δύο επόμενα χρόνια.

Το Εμπειρικό Υπόδειγμα και η Εκτίμησή του

Ας προσπαθήσουμε όμως τώρα να αποτιμήσουμε το ρόλο που διαδραμάτισαν τα μέτρα αυτά κοινωνικής μέριμνας για τους ανέργους στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς της ανεργίας. Η αποτίμηση αυτή θα γίνει με την εμπειρική εκτίμηση της σχέσης

$$\log(u) = a_1 \log(v) + a_2 \log(s) + a_3 (E/W) + a_4 \log(TR/U) + a_5 \log(SRC/U) + a_6 \log(ES/U) + a_7 TREND]$$

όπου τα προσδοκώμενα πρόσημα έχουν ως εξής $a_1 > 0$, $a_2 > 0$, $a_3 ?$, a_4 , a_5 , $a_6 < 0$, $a_7 > 0$, και όπου

υ, ποσοστό ανέργων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού,
 ν, ποσοστό ΚΘΕ στο σύνολο των απασχολούμενων,
 ς, ποσοστό αποσχίσεων, δηλ. παραιτηθέντων και απολυθέντων στο σύνολο των απασχολούμενων
 Ε/Ω, μέσο ημερήσιο επίδομα ανεργίας σαν ποσοστό του ελάχιστου ημερομίσθιου ανειδίκευτου
 εργάτη.

ΤΡ/Υ, δαπάνες για επαγγελματική κατάρτιση ανέργων ανά άνεργο

SRC/Υ, δαπάνες λειτουργίας υπηρεσιών απασχόλησης (γραφείων εργασίας του ΟΑΕΔ) ανά
 άνεργο

ES/Υ, δαπάνες επιχορήγησης επιχειρήσεων για απασχόληση εγγεγραμμένων ανέργων ανά
 άνεργο

TREND, τάση

Όπως πάντα, έτσι και στην περίπτωση μας, ο προσδιορισμός της συμπεριφοράς των
 ποιοτικών σχέσεων γίνεται μέσω της χρησιμοποίησης ποσοτικών μεγεθών. Έτσι προσεγγίζουμε
 τις ΚΠΜΑ που στοχεύουν στην αύξηση των πιθανοτήτων πρόσληψης των ανέργων μέσω των
 δαπανών που διατέθηκαν για την υλοποίησή τους ανά άνεργο, ενώ η πολιτική επιδότησης των
 ανέργων προσεγγίζεται εμπειρικά από το λόγο μέσο ημερήσιο επίδομα προς ελάχιστο
 ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη.

Σημειωτέον ότι ο ρόλος του λόγου επίδομα/ελάχιστο ημερομίσθιο ανειδίκευτου στην
 ανεργία που μπορούμε να διαγνώσουμε μέσω της συγκεκριμένης σχέσης που εκτιμούμε
 αφορά μόνο αυτόν που εξασκείται μέσω του γεγονότος ότι τα υψηλά επιδόματα επηρεάζουν
 με τον έναν ή τον άλλο τρόπο την ένταση με την οποία οι άνεργοι αναζητούν εργασία. Και
 αυτό γιατί ο μηχανισμός αυτός επενεργεί στο ποσοστό ανεργίας με δεδομένο το ποσοστό
 των ΚΘΕ. Αντίθετα, ο ρόλος του λόγου επιδόματος/ημερομίσθιου που λειτουργεί μέσω του
 άλλου μηχανισμού που προαναφέραμε, όπου το υψηλό επίδομα αυξάνει τη διαπραγματευτική
 δύναμη των συνδικάτων μειώνοντας το κόστος ανεργίας για τους εργαζομένους, δεν είναι
 δυνατό να προσδιοριστεί από το υπόδειγμα αυτό γιατί επηρεάζει μέσω της αύξησης των
 εργατικών αμοιβών τόσο το ποσοστό ανεργίας όσο και αυτό των ΚΘΕ.

Ο ρόλος του ποσοστού αποσχίσεων που εκφράζει το άθροισμα των παραιτήσεων και
 των απολύσεων σε σχέση με το σύνολο των απασχολούμενων στη συνάρτηση αυτή προκύπτει
 σε όλα τα υποδείγματα που προσπαθούν να εκφράσουν την καμπύλη UV. Στη δική μας
 περίπτωση, η μεταβλητή αυτή προκύπτει εάν γράψουμε τη μεταβολή της απασχόλησης σαν
 τη διαφορά των προσλήψεων με τις αποσχίσεις, όπου οι προσλήψεις με τη σειρά τους είναι
 συνάρτηση των ΚΘΕ και της ανεργίας.

Μετά από κάποιους πειραματισμούς η καλύτερη εμπειρική αντιπροσώπευση της
 θεωρητικής σχέσης είναι αυτή της 2ης στήλης του πίνακα 1. Στην 1η στήλη θλέπουμε τα
 αποτελέσματα από την εκτίμηση της βασικής σχέσης μεταξύ των ποσοστών ανεργίας, ΚΘΕ
 και αποσχίσεων όπως αυτή προκύπτει από την εξίσωση της μεταβολής της απασχόλησης που
 προαναφέραμε. Καταρχήν στη σχέση της πρώτης στήλης, η σημαντικότητα του θετικού ρόλου
 της πρώτης διαφοράς του ποσοστού ανεργίας ($\Delta \log u(-1)$), δηλαδή της τάσης της ανεργίας
 του παρελθόντος είναι ένας δείκτης της εμμονής του φαινομένου. Ο θετικός συντελεστής
 του ποσοστού ΚΘΕ, που υποδηλώνει ότι ΚΘΕ και ανεργία μεταβάλλονται προς την ίδια
 κατεύθυνση, επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις μας για την επιδείνωση των δομικών συνθηκών στην
 αγορά εργασίας και την ανελαστικότητα της αντιστοίχισης ανέργων και ΚΘΕ. Ο συντελεστής
 της μεταβλητής του ποσοστού των αποσχίσεων είναι θετικός, όπως και αναμενόταν. Από τον
 συντελεστή της τάσης, που ουσιαστικά προσεγγίζει το βαθμό της αγνωσίας μας για τις
 μεταβλητές που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας αλλά δεν εμπεριέχονται στο εμπειρικό μας
 υπόδειγμα, μπορούμε να υπολογίσουμε ότι το μακροχρόνιο επίπεδο του ποσοστού ανεργίας

στο τέλος της χρονικής περιόδου του δείγματός μας είναι περίπου 2,5 φορές το επίπεδο του 1977, με δεδομένο το ποσοστό των ΚΘΕ.

Στη 2η στήλη παρουσιάζονται τα εμπειρικά αποτελέσματα από την εκτίμηση της σχέσης αφού λάβαμε υπόψη μας το ρόλο των ΚΠΜΑ. Από ό,τι βλέπουμε η μόνη μεταβλητή που είναι στατιστικά σημαντική είναι αυτή των παροχών για υπηρεσίες απασχόλησης ανά άνεργο, δηλαδή για υπηρεσίες απασχόλησης. Μάλιστα ο συντελεστής που εκτιμήσαμε είναι αρκετά υψηλός και συνιστά ότι μια αύξηση στις παροχές αυτές ανά άνεργο της τάξης του 10% θα επιφέρει μείωση της ανεργίας κατά 4% περίπου. Ωστόσο, κάνοντας την υπόθεση ότι μια τέτοια αύξηση των παροχών απασχόλησης θα είχε σαν αποκλειστικό αποτέλεσμα την ανάλογη άνοδο των προσλήψεων μέσω του ΟΑΕΔ, εκτιμήσαμε ότι για το διάστημα 85-88 η αντίστοιχη μείωση του ποσοστού της ανεργίας θα ήταν μόνο 1,2%. Εται η τελική μείωση της ανεργίας που προκύπτει από μια αύξηση των παροχών για τη λειτουργία των γραφείων εργασίας κατά το υπόδειγμά μας φαίνεται να αποδίδεται όχι μόνο στο γεγονός ότι θα αυξηθούν οι αντιστοιχίες αλλά και στο ότι θα αποτραπεί η περιθωριοποίηση των ανέργων π.χ. με την πρωτοδότηση της έντασης με την οποία αυτοί αναζητούν εργασία.

Οι λοιπές μεταβλητές των πολιτικών μέριμνας δεν φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά το ποσοστό ανεργίας. Όσον αφορά τη μεταβλητή παροχής επαγγελματικής κατάρτισης ανά άνεργο, αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι η εκπαίδευση των ανέργων παρέχει γνώσεις που δεν αυξάνουν την προσληψιμότητα των εκπαιδευομένων. Η μη σημαντικότητα των παροχών για την απασχόληση ανέργων ανά άνεργο μπορεί να οφείλεται σε πολλούς λόγους. Κατά πρώτο στο ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στο πρόγραμμα επιδοτήσεων δεν εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός της έμμεσης πλην σαφούς επιδότησης του κόστους παραγωγής τους προχωρώντας σε επενδύσεις και άρα στην περαιτέρω αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης που παρέχουν. Ένας άλλος λόγος μπορεί να είναι αυτός των μικρών διασυνδέσεων των επιδοτούμενων επιχειρήσεων με άλλες. Στην περίπτωση αυτή ακόμα και εάν οι επιχειρήσεις που έκαναν χρήση του μέτρου προχώρησαν σε περαιτέρω επενδύσεις και αύξηση της απασχόλησής τους, αυτή δεν θα λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά διαχεόμενη στην οικονομία, με αποτέλεσμα την απομόνωση και το σταδιακό μαρασμό των θετικών συνεπειών του μέτρου. Πάντως αποκαλυπτικά είναι τα συμπεράσματα από την δειγματοληπτική μελέτη του καθηγητή Καραντίνου "Δημιουργώντας Απασχόληση. Το Πρόγραμμα Νέων Θέσεων του ΟΑΕΔ", ότι 60% των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν μέσω αυτού του μέτρου θα δημιουργούνται έτσι και αλλιώς από τις επιχειρήσεις, ενώ μόνο το 50% από τις επιχειρήσεις του δείγματος που παρουσίασαν αύξηση του όγκου των πωλήσεών τους, απέδωσαν την αύξηση αυτή στην επιδότηση και μόνο ένα 18% από αυτές πιστεύουν ότι η επιχορήγηση τις βοήθησε να προβούν σε επενδύσεις. Τα συμπεράσματα αυτά φανερώνουν εμμέσως πλην σαφώς ότι οι επιδοτήσεις απασχόλησης ουσιαστικά εκφυλίστηκαν σε επιδοτήσεις του κόστους επιχειρήσεων τυχαία επιλεγμένων, με περιορισμένες πολλαπλασιαστικές συνέπειες και αυτό γιατί αυτές (δηλ. οι επιδοτήσεις), δεν δόθηκαν επιλεκτικά και στη βάση μιας συγκριμένης στρατηγικής διευρύνσης της απασχόλησης.

Τέλος, ο στατιστικά ασήμαντος ρόλος του λόγου επίδομα-ελάχιστο ημερομίσθιο ανειδίκευτου μπορεί να οφείλεται στο ότι οι επιδοτήσεις παρέχονται για ορισμένο σύντομο χρονικό διάστημα και υπό τον όρο της κατάρτησής τους στην περίπτωση όπου ο άνεργος διαπιστωμένα αρνηθεί την όποια προσφερόμενη απασχόληση. Οι δύο αυτοί λόγοι δεν επιτρέπουν τη μείωση της έντασης αναζήτησης απασχόλησης των επιδοτούμενων.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να αναφερθούμε στις μεταβλητές που δεν παρουσιάζονται στο υπόδειγμά μας και των οποίων ο ρόλος ουσιαστικά εκφράζεται από την στατιστικά σημαντική τάση, δηλ. τη μεταβλητή της αγνωσίας μας. Οι μεταβλητές αυτές δεν είναι άλλες

από όσες συντείνουν στη μετάθεση της καμπύλης UV προς τα δεξιά (από όπου προκύπτει και το αναμενόμενο θετικό πρόσημο), όπως αυτές που συλλαμβάνουν τη δομική αναντιστοιχία ΚΘΕ και ανέργων, την ένταση με την οποία οι άνεργοι αναζητούν δουλειά κλπ. Η σημασία που τα στοιχεία μας αποδίδουν στην τάση επισημαίνει πως οι μεταβλητές αυτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του ποσοστού ανεργίας. Βέβαια εύλογα προκύπτει το έρωτημα για το ποιές συγκεκριμένα είναι αυτές οι μεταβλητές. Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν μας επέτρεψαν να διερευνήσουμε το θέμα αυτό που πάντως αποτελεί ένα ιδιαίτερο αντικείμενο προς μελέτη με μεγάλο ενδιαφέρον.

Περίληπτικά, στο δεύτερο αυτό μέρος της εισήγησής μας εξετάσαμε τη σημασία των ΚΠΜΑ στην ανεργία και επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στην Ελλάδα διαπιστώσαμε, χρησιμοποιώντας στοιχεία που αφορούν και παρέχονται από τον ΟΑΕΔ, πως μόνο αυτές που στοχεύουν στην παροχή πληροφοριών για την αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ κατορθώνουν να περιορίζουν σημαντικά την ανεργία. Κατά τα άλλα η εμπειρική εκτίμηση επιβεβαίωσε τα προβλήματα των δομικών συνθηκών στην αγορά εργασίας που έχουν σαν συνέπεια τη θετική συσχέτιση ανέργων και ΚΘΕ πριμοδοτώντας την άποψη για την υστέρηση της ανεργίας στη χώρα μας.

3. Μερικές Προτάσεις.

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυσή μας και στη βάση των συμπερασμάτων στα οποία έχουμε οδηγηθεί θα περάσουμε τώρα στο τελευταίο μέρος της εισήγησής μας προτείνοντας μέτρα πολιτικής που μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της ανεργίας. Οι προτάσεις μας αφορούν κυρίως πολιτικές που στοχεύουν στη διευκόλυνση της αντιστοίχισης ανέργων και ΚΘΕ και στη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Δεν θα αναφερθούμε δηλαδή σε ζητήματα εισοδηματικής πολιτικής μιας και αυτά δεν περιελήφθησαν εξαρχής στο ερευνητικό μας πλαίσιο.

Η επιτυχία των προτεινόμενων μέτρων σηματοδοτείται από την αύξηση των πιθανοτήτων επαναπρόσληψης των ανέργων συντείνοντας στην αντιμετώπιση της υστέρησης της ανεργίας. Στα πλαίσια αυτά και όσον αφορά τις ΚΠΜΑ θα πρέπει

1ο) να επεκταθούν οι παροχές υπηρεσιών στους άνεργους με την δημιουργία και άλλων γραφείων εργασίας και τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους. Στον τομέα αυτό παρατηρείται ήδη μια κινητικότητα από τον ΟΑΕΔ που πάντως θα πρέπει να ενταθεί.

2ο) τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης των ανέργων θα πρέπει να αλλάξουν εξασφαλίζοντάς τους προσόντα που θα τους επιτρέψουν να βρουν δουλειά σε κλάδους και επιχειρήσεις με προοπτικές και δυναμική ζήτηση.

3ο) Οι επιδοτήσεις για τη δημιουργία ΘΕ θα πρέπει να γίνεται επιλεκτικά στην κατεύθυνση της παροχής κινήτρων για τη δημιουργία απασχόλησης σε κλάδους δυναμικής ζήτησης και εάν είναι δυνατόν με ισχυρές διακλαδικές διασυνδέσεις που θα επιτρέψουν τη διάχυση των κρατικών ευεργετημάτων και έτσι την πολλαπλασιαστική αύξηση της απασχόλησης.

Ο ζητούμενος ρόλος και οι αντίστοιχες αλλαγές στο θεσμό της επιδότησης των ανέργων δεν γίνονται ευδιάκριτες μέσα από το πλαίσιο ανάλυσης που έχουμε χρησιμοποιήσει. Πάντως η διεθνής εμπειρία κατατείνει στην πρόταση η επιδότηση αυτή να είναι περιορισμένου χρόνου και ανακαλούμενη σε περίπτωση άρνησης του επιδοτούμενου να εργασθεί, ζητήματα που κατοχυρώνονται στην Ελληνική πρακτική. Βέβαια το πρόβλημα στη χώρα μας είναι ο εξυπαρχής περιορισμός του εργατικού δυναμικού που μπορεί να τύχει της κρατικής μέριμνας

στους ασφαλισμένους του ΙΚΑ. Αυτό πρέπει οπωσδήποτε να αλλάξει έτσι ώστε τα μέτρα επιδότησης των ανέργων όσο και γενικά τα μέτρα κοινωνικής μέριμνας να καλύψουν το σύνολο των ανέργων.

Ιδιαίτερη πρόνοια θα πρέπει να δειχθεί για να περιοριστούν και οι λοιπές δυνάμεις που όπως είδαμε ωθούν την καμπύλη UV προς τα έξω, δυσχεραίνοντας την αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ. Βέβαια συγκεκριμένες προτάσεις γύρω από το θέμα αυτό προϋποθέτουν συγκεκριμένες μελέτες που από ό,τι γνωρίζουμε δεν υπάρχουν προς το παρόν τουλάχιστον. Σε γενικές γραμμές και χωρίς να θέλουμε να υπεισέλθουμε σε λεπτομερείς αναφορές που δεν βασίζονται σε επισταμένη μελέτη, τα προτεινόμενα μέτρα θα πρέπει να αντιμετωπίζουν την κλαδική και γεωγραφική αναντιστοιχία στην κατανομή των ανέργων και των ΚΘΕ, την ανεπάρκεια των προσόντων των ανέργων, όσο και την πιθανή περιορισμένη ένταση με την οποία οι άνεργοι αναζητούν δουλειά και αναλογικά τον εκλεκτικισμό των επιχειρήσεων στην πραγματοποίηση των προσλήψεών τους.

Αξίζει όμως στο σημείο αυτό να εξετάσουμε το πρόβλημα της επαναπασχόλησης των μακροχρόνια ανέργων, καθώς αυτό προκύπτει από τη δυσχέρεια της αγοράς εργασίας να αντιστοιχεί ανέργους και ΚΘΕ και περαιτέρω σχετίζεται με την ένταση αναζήτησης εργασίας από τους ανέργους και εργαζομένων από τις επιχειρήσεις. Και αυτό γιατί οι επι μακρόν άνεργοι είναι εύκολο να απογοητευθούν, να περιθωριοποιηθούν και έτσι να μειώσουν τις προσπάθειές τους για την εξεύρεση απασχόλησης. Αντίστοιχα, θεωρείται ότι οι μακροχρόνια άνεργοι χάνουν στη διάρκεια του χρόνου τα προσόντα τους, κάτι που κάνει τις επιχειρήσεις ιδιαίτερα επιφυλακτικές και άρα εκλεκτικές για την πρόσληψή τους. Εται και με δεδομένο ότι η καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας σημαίνει ουσιαστικά την προσπάθεια μείωσης περίπου του 50% της ανεργίας, είναι περισσότερο από επιβεβλημένη η προώθηση μέτρων για την αύξηση των πιθανοτήτων επαναπρόσληψης των μακροχρόνια ανέργων. Τέτοια μέτρα πάντως θα πρέπει να κατευθύνονται στην αντιμετώπιση της ουσίας του προβλήματος που είναι η περιορισμένη ειδικευση ή η μη ειδικευση των ανέργων αυτών.

Στο πνεύμα αυτό ιδιαίτερα εποικοδομητικά προβάλλουν μέτρα για την επιδότηση επιχειρήσεων που θα αναλάβουν την κατάρτιση των μακροχρόνια ανέργων με προοπτική την τελική πρόσληψη τους από αυτές και (π άλλο !), μέτρα για την κατάρτιση τέτοιων ανέργων σε επαγγελματικές κατευθύνσεις που σχετίζονται με κλάδους δυναμικής ζήτησης.

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματά μας για τις κατευθύνσεις μιας κοινωνικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της ανεργίας, αυτές θα πρέπει νάναι:

1) η επιλεκτική επιδότηση ΘΕ για την αύξηση της απασχόλησης σε κλάδους δυναμικής ζήτησης και προοπτικής, με ισχυρές διακλαδικές διασυνδέσεις

2) η προώθηση σύγχρονων προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και η αναβάθμιση της ειδικευσης των εργαζομένων μέσα από ένα κατάλληλα οργανωμένο σύστημα εκπαίδευσης

3) η διευκόλυνση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας στην αντιστοίχιση ανέργων και ΚΘΕ μέσω της παροχής της αναγκαίας πληροφόρησης και

4) η εξασφάλιση του βιοτικού επιπέδου των ανέργων για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, στη διάρκεια του οποίου θα πρέπει να ενεργοποιούνται όλες οι δυνατότητες για την πρόσληψή τους.

Στα πλαίσια αυτά ιδιαίτερος προβάλλει ο ρόλος πολιτικών που θα στοχεύουν στην επαναπρόσληψη των μακροχρόνια ανέργων, καθώς αυτοί συνιστούν πλέον τον κύριο όγκο της ανεργίας.

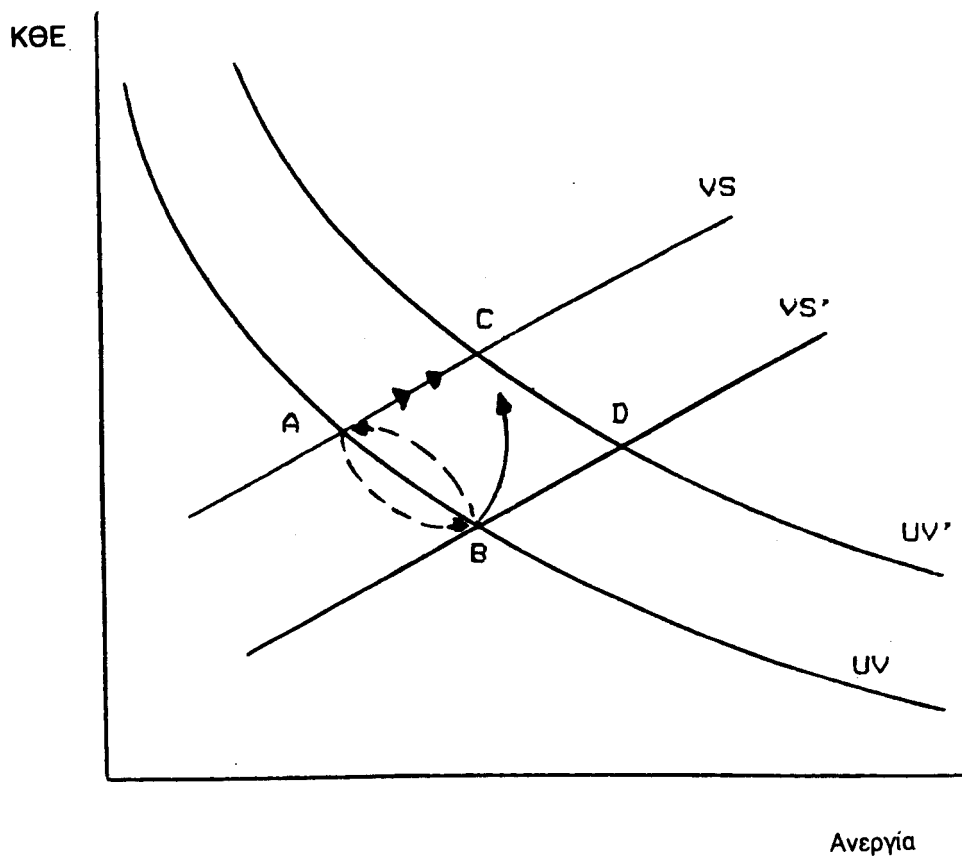
Εχοντας ολοκληρώσει την εισήγησή μου θα ήθελα να τελειώσω με ένα σχολιασμό που δυστυχώς μοιάζει να είναι πάντα επίκαιρος. Συνηθίζεται στη χώρα μας ως ριζική αντιμετώπιση δομικών προβλημάτων, όπως μακροχρόνια ανεργία, γεωγραφική κλαδική συγκέντρωση ανέργων ή ανεργία γενικά, να προβάλλεται ο παρεμβατικός ρόλος του κράτους ως πανάκεια που καλείται είτε να κρατικοποιήσει επιχειρήσεις σε κλάδους ή περιοχές όπου επικρέμαται ο φόβος της έξαρσης της ανεργίας, είτε να πραγματοποιήσει μαζικές προσλήψεις σε κρατικές ή ημικρατικές επιχειρήσεις έτσι ώστε να περιοριστεί ο αριθμός των ανέργων. Μια τέτοια προοπτική που ουσιαστικά έχει αποτελέσει έναν από τους βασικούς παράγοντες της σημερινής οικονομικής κρίσης και της έξαρσης της ανεργίας μας βρίσκει ριζικά αντίθετους. Δεν είναι δυνατόν να πιστεύουμε ότι λύνουμε το πρόβλημα π.χ. με βραχυχρόνια αύξηση των προσλήψεων χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη μας την ανταγωνιστικότητα και άρα την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων ή των κλάδων που καλούνται να αναλάβουν την υλοποίηση των προσλήψεων αυτών. Η ισχύς αυτού του γενικού κανόνα πολλαπλασιάζεται εάν αναλογισθούμε τα τεράστια ελλείμματα και κυρίως την "ελλειμματοφόρα" δόμη του Ελληνικού δημοσίου που ουσιαστικά θα μετατρέψει την όποια αύξηση της απασχόλησης σε αυτό σε μηχανισμό διευρυμένης αναπαραγωγής της ανεργίας, τουλάχιστον στη φάση που διανύουμε.

Ο πραγματικά υπαρκτός ρόλος του κράτους στην αντιμετώπιση της ανεργίας δεν μπορεί να είναι απλά πυροσβεστικός, αλλά πρέπει να στηρίζεται σε στρατηγικό σχεδιασμό, γνώση και προοπτική και κυρίως στη συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και τους ίδιους τους εργαζομένους. Η κοινωνική συνέναιση, εάν είναι κάπου αδιαμφισβήτητη αναγκαία είναι για την αντιμετώπιση της ανενεργοποίησης της ίδιας της οικονομικής-κοινωνικής δυναμικής που συνεπάγεται η ανεργία.

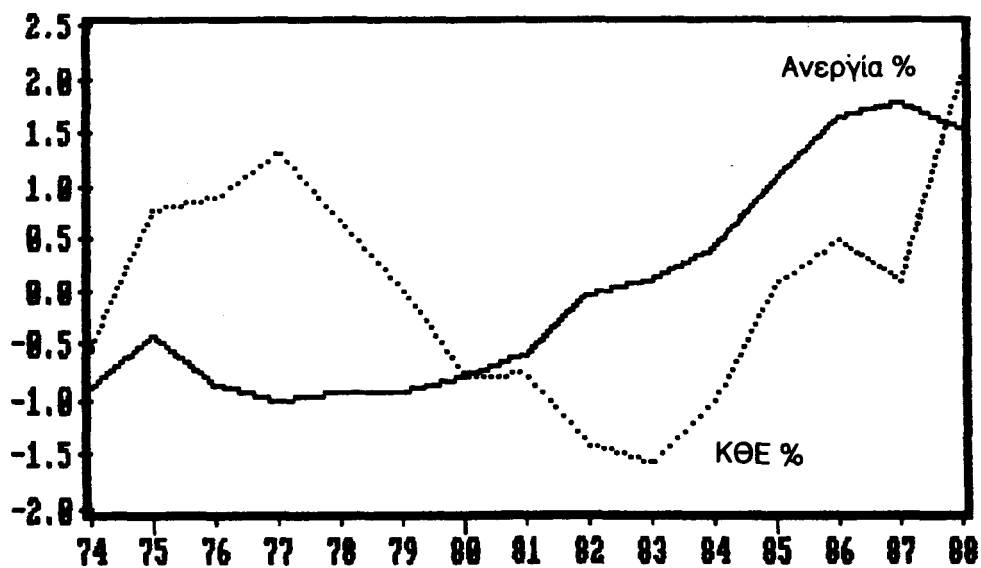
ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Μέθοδος Εκτίμησης Τεχνητών Μεταβλητών

1977.1 - 1988.4		
Ενδογενείς Μεταβλητές		
log(u)		
Εξωγενείς Μεταβλητές		
Σταθερά	-0.76 (0.46)	-1.59 (0.48)
TREND	0.016 (.002)	0.009 (.003)
$\Delta \log(u)_{1,t}$	0.228 (0.07)	0.148 (0.064)
log(v)	0.05 (0.13)	0.034 (0.12)
log(s)	0.53 (.082)	0.32 (0.10)
log(SRC/U)		-0.41 (0.14)
R ² :	0.98	0.99
Τυπικό Σφάλμα Εξίσωσης	0.06	0.05
Τεχνητές Μεταβλητές	$\Delta \log(u)_{1,t}$, log(v) _{1,t} , log(s) _{1,t,2} , Σταθερά TREND	" " " log(SRC/U) _{1,t} , log(SRC/U) _{2,t}
Ελεγχος Αυτοσυσχέτισης Υπολοίπων	F(12,36)=1.09 (5%=2)	F(13,35)=1.07 (5%=2.01)
Ελεγχος Σταθερότητας Συντελεστών		
Χρονική Καμπή	1982.1 F(8,32)=1.82 (5%=2.18)	F(9,30)=.42 (5%=2.21)
	1984.1 F(8,32)=.38	F(9,30)=.49
Ελεγχος Ανεξαρτησίας Τεχνητών Μεταβλητών και Υπολοίπων	F(9,35)=.1 (5%=2.12)	F(11,33)=.14 (5%=2)
Σημειώσεις: Τα τυπικά σφάλματα των συντελεστών είναι στις παρενθέσεις. Ψευδομεταβλητές εποχιακότητας χρησιμοποιήθηκαν και στις δύο εξισώσεις.		

Διάγραμμα 1

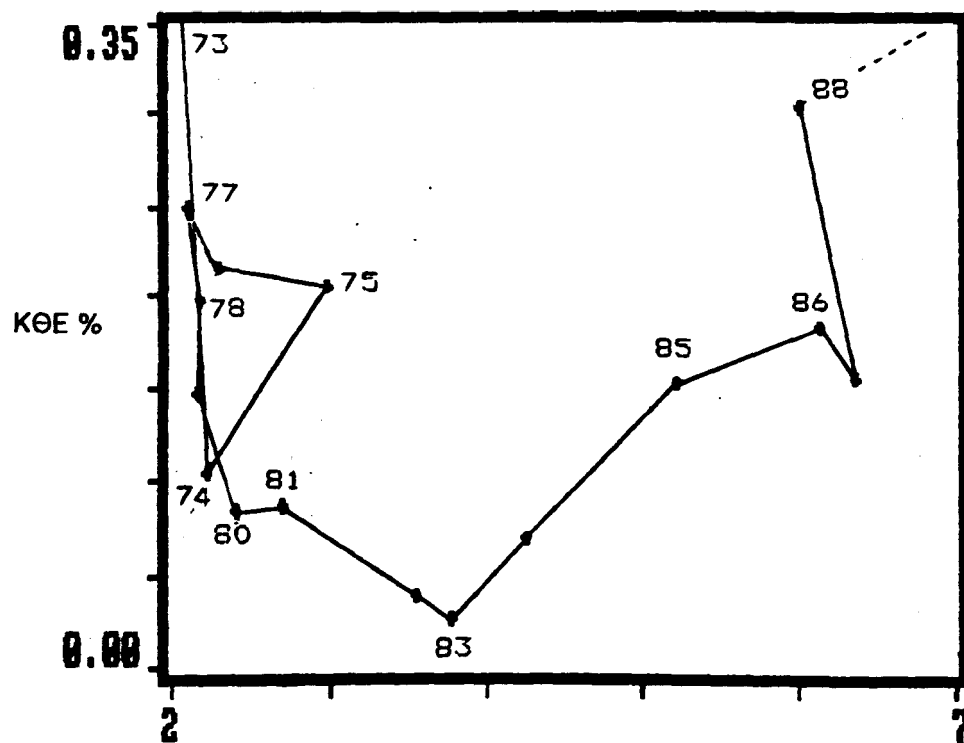

Διάγραμμα 2

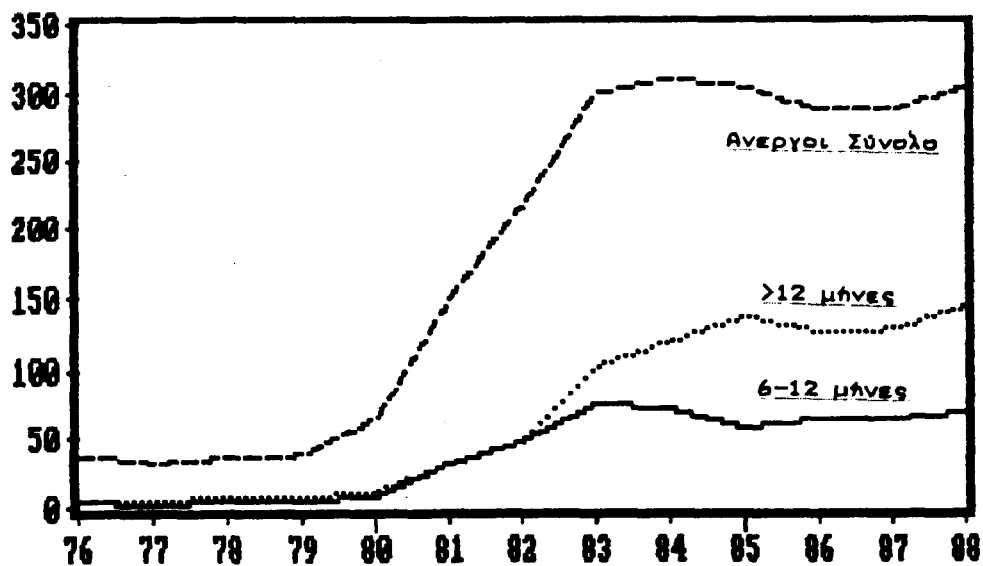
Πηγή : ΟΑΕΔ.

Διάγραμμα 3

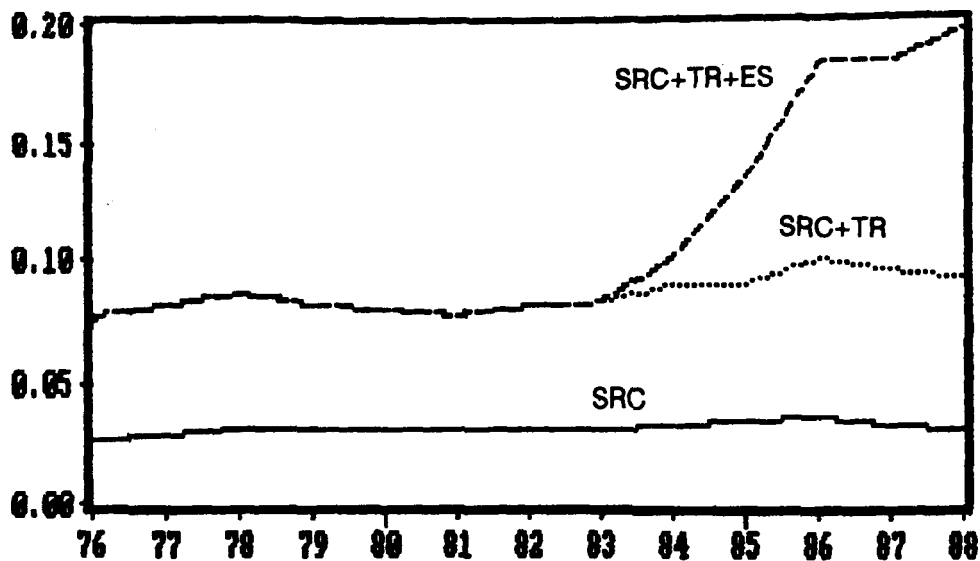
Πηγή : Ο.Α.Ε.Δ.

Διάγραμμα 4

Πηγή : ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 5

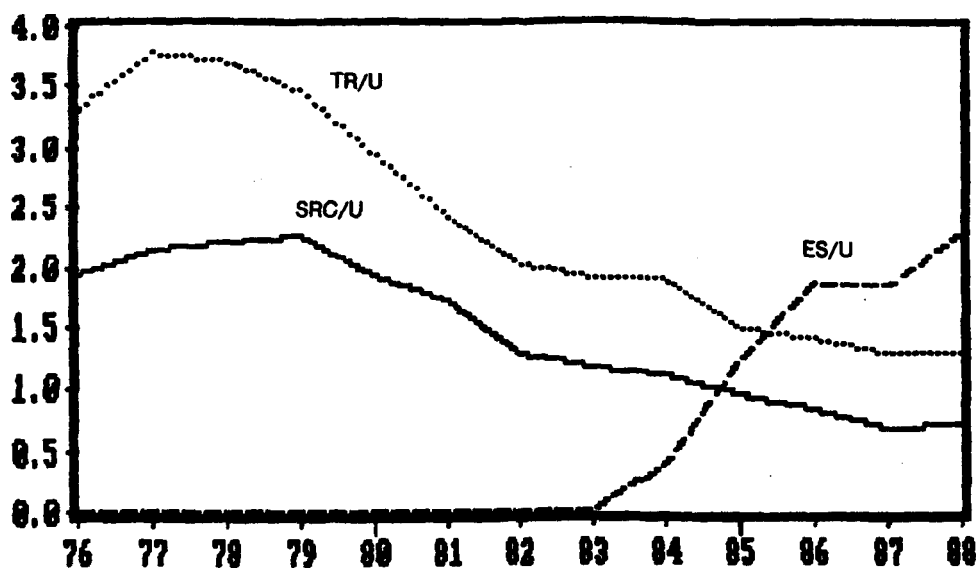
SRC : Δαπάνες λειτουργίας υπηρεσιών απασχόλησης % ΑΕΠ

TR : Δαπάνες για επαγγελματική κατάρτιση ανέργων % ΑΕΠ

ES : Δαπάνες επιχορήγησης επιχειρήσεων για δημιουργία ΘΕ % ΑΕΠ

Πηγή : ΟΑΕΔ, ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 6

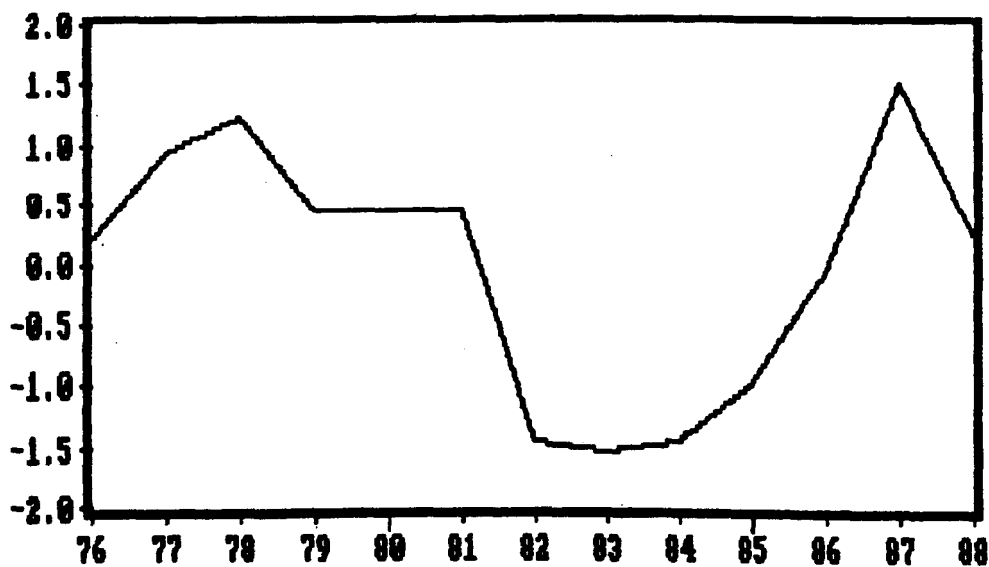
SRC/U : Δαπάνες λειτουργίας υπηρεσιών απασχόλησης ανά άνεργο

TR/U : Δαπάνες για επαγγελματική κατάρτιση ανέργων ανά άνεργο

ES/U : Δαπάνες επιχορήγησης επιχειρήσεων για δημιουργία ΘΕ ανά άνεργο

Πηγή : Ο.Α.Ε.Δ.

Διάγραμμα 7

Μέσο ημερήσιο επίδομα ανεργίας %
ελάχιστου ημερομίσθιου ανειδίκευτου εργάτη

Πηγή : Ο.Α.Ε.Δ.